

IZTOK ILICH

Ilija Trojanow: Odvečni človek

prevod Ana Jasmina Oseban, Mohorjeva Celovec

V Avstriji živeči bolgarski pisatelj in publicist Ilija Trojanow je za svojo politično angažirano pisanje prejel več odmevnih priznanj. Kajpada ne od liberalno usmerjene pozno kapitalistične elite, katere razmišljanje in ravnanje neutrudno razgalja, temveč od podobno kritično razmišljajočih ljudi, občutljivih za brezobzirno uničevanje naravnega okolja in napenjanje loka naraščajočih družbenih razlik med neznanskim bogastvom peščice in bedo brezpravne večine. V tem eseju se avtor s slikovitim primerom razčlovečenih brodolomcev z ladje Meduza loteva vprašanja, ali je za tegobe našega planeta kriva predvsem prenaseljenost. Kajti duhovni dediči Thomasa Roberta Malthusa ter podobno usmerjenih ekonomistov in filozofov 19. pa tudi 20. stoletja še kar razpravljajo, koliko sto milijonov ali celo milijard ljudi naj bi bilo preveč na planetu; mednje bolj ali manj spadajo vsi, ki nič ne proizvajajo in tudi ničesar od proizvedenega ne kupijo. Pri čemer ti misleci – nemalokdaj z roko v roki z razširjevalci rasističnih teorij – niti za hip ne pomislijo, da so morda odveč prav oni sami s svojim pohlepom in egoizmom, ki človeku ne priznava osnovnega dostojanstva, temveč ga ceni le po uporabnosti v delovnem procesu in zmožnosti, da troši, ali ga razvršča po genskem zapisu. Pomanjkanja in životarjenja na robu so po tej logiki krivi sami najrevnejši, ker spravljajo na svet preveč otrok, ki jih ne morejo nasititi ...!

Trojanow piše še o žrtvah prekariata in drugih posledic prestrukturiranja trgov dela v prid kapitala, prezrl pa ni niti osupljivega naraščanja števila zapornikov na vseh koncih sveta, v čemer vidi še eno obliko izključevanja, ki ga narekuje ekonomizacija vsega in vseh. V sklepu nato razmišlja o neizogibni apokalipsi, ki se večini niti ne zdi nekaj zelo oddaljenega ali takega, kar bi se dalo preprečiti. V knjigah in filmih, ki slikajo bližajočo se kataklizmo in so praviloma komercialne uspešnice, so vojno, napade vesoljcev in različnih pošasti v novejšem času jedrsko nadomestili prizori divjanja narave in epidemij. Trojanow v njih vidi nadomestno potrditev povsem razumljivih in utemeljenih strahov bralcev in gledalcev. V priljubljenem uničevanju zombijev se tako ne spreminja morala pozitivnih junakov, preživelih branilcev propadajoče civilizacije, »temveč morala gledalca, ki dojema nujnost okoliščine, da je treba odvratne, vsem nevarne žrtve propada masakrirati«.

Ob nizanju številnih primerov zaskrbljujočih teorij in praks pa Trojanow bralcev ne pusti brez vsakršne perspektive. Ena največjih sodobnih težav, pravi, je atomizacija družbe: izolirani je ustrežljiva žrtev. Zato se človek prav takrat, kadar mu je dano, »da se mu ni treba bojevati za preživetje, ne bi smel zapirati v svoj zasebni slonokoščeni stolp. Še obstoječe javno dostopne dobrine moramo braniti z vsemi štirimi, pa naj gre za vodo ali internet!« Da bi se lahko uprli realnosti odvečnega človeka, pa potrebujemo empatijo. Čeprav se nam zdi, da jo je »zaradi pritiska, da nepretrgano funkcioniramo in konzumiramo,« vse teže začutiti in preprosto biti srečen.